

Конспект уроку № 152

Роксолана — La Sultana Rossa

Link to audio: ukrainianlessons.com/episode152

Вступ

Привіт-привіт! Це Анна Огойко, і ви слухаєте подкаст «Уроки української». Це щотижневі епізоди, які зараз призначені для середнього і високого рівня, тому що я повністю говорю українською, але намагаюсь робити це повільно.

Сподіваюсь, у вас все добре і ви здорові. Я записую цей епізод у дуже дивні часи, коли світ повністю змінився через коронавірус. Хтозна, можливо, якщо ви слухаєте цей епізод в майбутньому, то ви вже й не пам'ятаєте, що це таке? Що таке **самоізоляція**, пандемія...

До речі, про ситуацію з коронавірусом в Україні я розповідала в 150-ому епізоді. Там, звісно, вже не **актуальні** цифри, але ситуація зараз **подібна**.

На мою думку, в ці часи важливо знайти для себе щось, на що можна **переключити увагу**, тобто **зосередитись**, сфокусуватись на чомусь іншому. Наприклад, на історіях про цікавих українців? Так, зараз на подкасті я вирішила вам розповідати про деяких відомих українців.

Минулого разу це був Ярослав Мудрий, а сьогодні поговоримо про Роксолану або Настю Лісовську. Чули про неї? Якщо ні, то дізнаєтесь сьогодні!

Але відразу хочу попередити, що Роксолана жила давно, у XVI столітті, і деяка інформація про неї є більш легендарною, неточною. Наприклад, невідомо точно, як її звали, під яким іменем вона народилась і де вона народилась в Україні, в якому саме місті. Ми більше знаємо про її доросле життя. Тому якщо я скажу щось, що виявиться неправдою, **не тримайте на мене зла**, добре?

То як, готові слухати сьогоднішню розповідь?

самоізоляція —
self-isolation

актуальний — relevant
подібний = **схожий** — similar

зосередитись — to focus
(one's thoughts)

Роксолана — La Sultana Rossa

Життя Насті Лісовської схоже на неймовірну, фантастичну казку. Настя народилась у місті Рогатин, зараз це Івано-Франківська область, а тоді, на початку XVI століття, це було Королівство Польське.

Мало що відоме про її дитинство, так само не відомо стовідсотково, коли саме її було **викрадено**. Можливо, у 10 років, можливо, в 13 або в 15. Тобто вона була в **підлітковому віці**. Хто її викрав? Це були **посланці** Османської імперії. **Османська імперія** — це була велика і могутня держава з центром у місті Стамбул. Зараз це Туреччина.

Османська імперія була ісламською державою і у ній була поширена практика **рабства** (раби — це люди, яких купували і продавали, тобто люди без свободи, **невільники**). Також в Османській імперії було поширене **багатоженство** (це коли чоловік може мати багато дружин, багато жінок).

Україна і Туреччина — це держави-сусіди, нас розділяє зараз тільки Чорне море. Тому у нас з Туреччиною завжди багато було зв'язків в історії. Причому раніше, в XV-XVI століттях, Османська імперія повністю контролювала Крим — він тоді утворював так зване **Кримське ханство**, яке було під владою Османської імперії.

Отже, у ті часи, представники Османської імперії мали прямий доступ до українців, особливо до дівчат. Їх викрадали і продавали в Османську імперію, ці дівчата ставали рабнями, **наложницями**, тобто їхнє завдання було **задовольняти** своїх **володарів**.

Така **сумна доля спіткала** і Настю Лісовську. За легендами про неї, Настя хотіла кілька разів **втопитися** в Чорному морі, коли вона їхала до Стамбула, вона хотіла **покінчити життя самогубством**... Але їй це не вдалося.

І приїхавши до Стамбула, Настя потрапила до гарему молодого султана Сулеймана I Пишного. Він став султаном якраз, тобто головою, правителем Османської імперії. Якщо мене зараз слухає хтось з Туреччини, то ви точно знаєте, хто такий Сулейман I. Сулейман I Пишний був одним з наймогутніших і найуспішніших турецьких правителів.

Як звичайний ісламський правитель, Сулейман мав свій гарем — тобто групу дівчат-рабень. Цих дівчат ще називають наложницями.

Наложницею стала і Настя Лісовська. Але її вже тоді так не звали, Настя, їй дали інше ім'я — Гюррем, що перською мовою означає «радісна, весела, усміхнена», ще пізніше її будуть називати Роксоланою.

Роксолана стала однією з улюблених наложниць султана, він справді закохався в неї. Кажуть, що він написав для неї вірші і писав їй листи з **походів**. Ось, наприклад, уривок одного з листів Сулеймана до Роксолани, він пише: «Моя дорога богиня, моя дивовижна краса, пані мого серця, мій найяскравіший місяцю, моїх бажань глибинних **супутниця**, моя єдина, ти мені миліша всіх красунь світу!»

Як романтично! Але за законом султан міг мати чотири дружини. У нього вже було три. І тоді, вперше в історії Туреччини, султан взяв за дружину свою наложницю — Роксолану. Для цього їй, звісно, довелося **прийняти іслам**. І це при тому, що Настя була раніше дочкою православного священика в Україні.

вिकрасти (людину) —

to kidnap

підлітковий вік — teenage years

посланець — envoy

Османська імперія — Ottoman Empire

рабство — slavery

невільник — slave

багатоженство — polygamy

Кримське ханство — Crimean Khanate

наложниця — concubine

задовольняти — to satisfy, to please

володар — lord, master

втопитися — to drown

похід — 1) military campaign; 2) hike, trek

супутник, супутниця — companion (male, female)

Отже, Роксолана стає дружиною одного з наймогутніших лідерів у **тогочасному** світі. І не просто дружиною — Роксолана фактично була імператрицею величезної Османської імперії, вона вивчила турецьку мову, арабську і **перську** мову, вона була дуже розумною, і постійно допомагала своєму чоловіку. Звісно, вона робила це **по-хитрому**, **ненав'язливо**, вона не хотіла, щоб султан **втратив до неї довіру**.

З різних історичних джерел ми можемо дізнатися, що Роксолана не була особливо красивою. Вона була **рудоволосою**, низенькою на зріст, але вона **підкорила** Сулеймана своїм веселим і добрим характером, своїм розумом, мудрістю, **відданістю**, душевним спокоєм, силою волі.

Також вона стала чудовою матір'ю його дітей, серед яких був її син Селім і він став **наступником** Сулеймана Пишного на **престолі**. Ця історія про їхнього сина досить загадкова, тому що взагалі, наступником Сулеймана мав бути його інший син, від іншої дружини, на ім'я Мустафа. Але за дивних обставин Мустафу наказують вбити. Також за дивних обставин померла мама Сулеймана, яка не любила Роксолану. Історики підозрюють, що це могла організувати Роксолана.

Коли у віці 53 років, у 1558 році, Роксолана померла, султан дуже за нею сумував і зробив багато чого, щоб **вшанувати її пам'ять**. Він, наприклад, наказав збудувати для неї в Стамбулі прекрасний **мавзолей**.

До речі, у 1555 році відомий італійський художник Тиціан написав портрет Роксолани (який ви можете побачити на **обкладинці** цього епізоду). Цей портрет називається La Sultana Rossa — «султанка-русинка» або «султанка, народжена на Русі». Rossa.

Так, Роксолана — це дуже велика частина української історії та культури. Про неї написано багато гарних літературних творів, відомих **романів**, а також про неї знято серіал — і це, до речі, один з перших і один з найпопулярніших серіалів українською мовою.

Цей серіал називається «Роксолана», головну роль у ньому грає Ольга Сумська. А також є ще відомий турецький серіал про Роксолану, він останнім часом дуже популярний в Україні. Той серіал називається «Величне століття. Роксолана». Він доступний на Ютубі українською мовою. Можливо, вам буде цікаво подивитися серіали про Роксолану?

тогочасний — of that time

перська мова — Persian language

по-хитрому — in a clever (tricky) way

ненав'язливо — unobtrusively
рудоволосий — red- (carrot-) haired

підкорити — to subdue, to conquer

відданість — devotion, faithfulness

наступник — successor

престол — throne

мавзолей — mausoleum

обкладинка — cover

роман — novel

Корисні фрази та ідіоми

А зараз традиційно розглянемо деякі ідіоми та фрази, які я згадувала сьогодні. На початку епізоду я сказала, що в ці часи, під час коронавірусу та карантину важливо знайти для себе щось, на що можна переключити увагу.

Переключити увагу — це почати думати про щось інше, зосередитись, сфокусуватись на чомусь іншому.

Наприклад, під час карантину погано просто читати новини і нічого не робити. Важливо переключити свою увагу на щось інше, наприклад, на цікаву книгу, серіал чи цей подкаст.

Переключити увагу.

Далі я казала, що, можливо, не все, що я скажу буде правдою, бо ми не знаємо всіх фактів про Роксолану. Тому не тримайте на мене зла, добре?

Тримати зло — це бути злим на когось, думати про когось погане щось.

Частіше ми вживаємо цю ідіому як заперечення «не тримати зла» і коли **звертаємось** до когось:

Не тримай на мене зла! Або не тримайте зла! Тобто не думайте про мене погано, не ображайтесь на мене.

Не тримайте зла!

Далі ми говорили про Настю Лісовську, дівчину з України, яку спіткала сумна доля.

Доля спіткала — ми вживаємо ці слова, щоб описати про те, яке було в когось життя, яка була в когось доля.

Зазвичай, це може якась сумна чи недобра доля, яка когось спіткала... Когось спіткала сумна доля — тобто в житті сталися негативні події.

Або можна спитати: Яка доля спіткала його? Тобто яке було в нього життя?

Спіткала доля.

За легендами про Настю Лісовську, вона хотіла покінчити життя самогубством, коли їхала до Стамбула.

Покінчити життя самогубством або **накласти на себе руки** — це вбити себе, вчинити **самогубство**.

Настя хотіла покінчити життя самогубством або вона хотіла накласти на себе руки, тому що її взяли в рабіні. Така сумна доля її спіткала...

Але коли вона переїхала до Стамбула, через деякий час вона одружилася з Султаном. Для цього їй довелося прийняти іслам.

Прийняти іслам або християнство чи буддизм (будь-яку релігію) — ми вживаємо дієслово тут «прийняти», коли говоримо про те, що хтось починає дотримуватись якоїсь релігії.

Настя Лісовська прийняла іслам. А інша жінка в історії України, княгиня

самогубство — suicide,
self-murder

Ольга, однією з перших прийняла християнство. Це було в часи Київської Русі.

Далі Роксолана, або Настя Лісовська, вона керувала своїм чоловіком, але робила це ненав'язливо, вона не хотіла, щоб він втратив до неї довіру.

Втратити довіру — це перестати комусь довіряти, перестати комусь вірити.

Якщо людина вас **зрадила** чи вам **збрехала**, вона втратила вашу довіру.

Втратити довіру.

І коли Роксолана померла, султан дуже за нею сумував і багато зробив, щоб вшанувати її пам'ять.

Вшанувати пам'ять — це провести певні заходи, щоб згадати тих, хто помер. Зазвичай, ці люди зробили щось дуже важливе або були частиною історичних подій — і їхню пам'ять ми вшановуємо.

Наприклад, у листопаді в Україні є День вшанування пам'яті жертв Голодомору — це день, коли українці згадують людей, які померли від голоду у 30-тих роках.

Вшанувати пам'ять.

зрадити — to betray,
to be unfaithful

збрехати — to lie

Цікавинка з граматики

Сьогодні нагадаємо собі, як вживати орудний відмінок з такими дієсловами, як «бути» і «стати».

Настя Лісовська була дочкою православного священика. Вона була «дочкою» — тут вживаємо **орудний відмінок**.

Хоча інший варіант «Настя була дочка священика» теж можливо говорити, але це трошки **застарілий** варіант, його вже ми рідко вживаємо.

Зараз ми зазвичай вживаємо орудний відмінок з дієсловами «бути» і «стати». Наприклад:

Сулейман I Пишний став султаном.

Українські дівчата ставали рабнями, наложницями.

Османська імперія була ісламською державою.

орудний відмінок —
instrumental case

застарілий — archaic,
out-of-date

Зверніть увагу, що якщо говорити це саме в теперішньому часі, то можна пропустити дієслово «бути» і замість нього сказати «це», тоді орудний відмінок не потрібен, наприклад:

«Україна — це європейська держава», — тут називний відмінок.

Але «Україна є європейською державою», — тут з орудним, бо маємо «є», «бути» в теперішньому часі.

До речі, ось іще один цікавий приклад:

Сулейман I Пишний був одним з наймогутніших і найуспішніших турецьких правителів.

Ми часто говоримо українською «він був один з найбільших, одна з найкрасивіших» і так далі.

Ще один приклад:

Роксолана стала однією з улюблених наложниць султана.

А який епізод подкасту є одним з ваших улюблених?

«Бути», «стати» + орудний відмінок

— (це) + називний відмінок *дієслово «бути» пропущене	<i>Теперішній час:</i> Україна — це європéйська держа́ва. Стамбу́л — столи́ця Туре́ччини. Україна і Туре́ччина — це держáви-сусіди.
«бути» + орудний відмінок	<i>Теперішній час:</i> Україна є європéйською держа́вою. Стамбу́л є столи́цею Туре́ччини. Роксолáна є одні́єю з найбільш відомих жінок в українській історії. * «Є» — форма дієслова «бути» у теперішньому часі <i>Минулий час:</i> Осма́нська імпе́рія була́ ісла́мською держа́вою. Сулейма́н I Пи́шний був одні́м з наймогутніших і найуспішніших турецьких правітелів. Роксолáна факти́чно була́ імператри́цею величезної Осма́нської імпе́рії.
«стати» + орудний відмінок	<i>Теперішній час:</i> Роксолáна ста́є дру́жиною одного з наймогутніших лідерів у тогочáсному світі. <i>Минулий час:</i> Сулейма́н I Пи́шний став султа́ном, то́бто правітелем Осма́нської імпе́рії. Роксолáна ста́ла одні́єю з улюблених наложниць султа́на.

Завершення

І на цьому все сьогодні. Сподіваюсь, вам було цікаво послухати про життя української султанки в Туреччині. Наступного разу я думаю розповісти вам про ще одну українку, яка є легендарною жінкою. Тому не забудьте підписатися на цей подкаст в одній з ваших улюблених програм для подкастів. Добре?

І якщо ви ще цього не зробили, запрошую вас оформити нашу преміум-підписку, яка **містить** всі тексти, тобто транскрипти цих епізодів, переклади складних слів, таблицю з граматикою, вправи для практики та відповіді до вправ.

Більше про преміум, а також портрет Роксолани ви можете знайти на сторінці епізоду ukrainianlessons.com/episode152.

Всього вам найкращого! На все добре! Па-па!

містити — to hold, to contain

Вправи

1

Заповніть пропуски в реченнях словами / фразами:

вшановують пам'ять	втрачає довіру	покінчив життя самогубством
переключити увагу	не тримає зла	доля спіткала
		прийняла іслам

- 20 лютого в Україні _____
Героїв Небесної сотні.
- За однією з версій Володимир Івасюк (автор пісень «Червона рута», «Я піду в далекі гори») _____
Але мало хто вірить в цю версію смерті українського композитора.
- За даними опитування, проведеного Центром соціального моніторингу, чинний президент _____ українців.
- Моя подруга кілька років тому вийшла заміж за турка (громадянина Туреччини) і за деякий час _____.

5. Досить розмов про погане! Спробуймо _____ на щось позитивне.
6. На жаль, я втратив зв'язок зі своїм братом. Де він опинився й яка _____ його — я так і не знаю.
7. Мама ніколи _____ на того, хто її образив. Каже, що треба завжди пробачати, бо образи і злість «з'їдають» людину зсередини.

2

Заповніть пропуски, утворюючи форми Орудного відмінка:

1. Роксолана досягла того, чого не вдавалось досягти жодній жінці до неї: вона стала _____ (офіційна дружина) Султана.
2. Роксолана дуже хотіла, щоб її син Селім став _____ (наступний імператор).
3. Роксолана є _____ (одна) з найвідоміших жінок в українській історії.
4. Сулейман I Пишний став _____ (один) з найвизначніших правителів Сходу. За його правління Османська імперія була на вершині військової, політичної та економічної могутності.
5. Роксолана була _____ (велике кохання) султана. Сулейман адресував їй свою любовну поезію.
6. Роксолана і Сулейман є _____ (головні герої) популярного турецького серіалу «Величне століття. Роксолана»

3

Перекладіть українською мовою:

1. Hurrem Sultan, also known under the name Roksolana, was the wife of famous Ottoman Emperor Suleiman the Magnificent.

---

2. She became the first woman in the history of the East who shared the right of ruling the Empire with her husband.

---

3. Roksolana, born in Ukraine in the beginning of the 16th century, was kidnapped and taken to the harem of Suleiman at the age of 15.

---

4. During her life in Suleiman's castle, Roksolana learned Turkish, Arabic and Persian languages. Also, she converted to Islam.

---

6. Roksolana has given birth to six children of Suleiman: five sons and one daughter.

Key Phrases 4-152

переклю́чити ува́гу	to shift one's attention, to shift the focus
трима́ти зло	to hold a grudge
до́ля спітка́ла	fate befell
покі́нчити житт́я самогубством (накла́сти на се́бе ру́ки)	to take own life, to commit suicide
прийня́ти ісла́м (чи іншу релі́гію)	to convert to Islam (or other religion)
втра́тити дові́ру	to lose confidence, to lose credibility
вшанува́ти па́м'ять	to honor memory

Відповіді на вправи

1

1. вшановують пам'ять	5. переключити увагу
2. покінчив життя самогубством	6. доля спіткала
3. втрачає довіру	7. не тримає зла
4. прийняла іслам	

2

1. офіційною дружиною	4. одним
2. наступним імператором	5. великим коханням
3. однією	6. головними героями

3

1. Гюррем Султан, також відома як Роксолана, була дружиною відомого імператора Османської імперії Сулеймана Пишного.
2. Вона стала першою жінкою в історії Сходу, яка розділила право керувати імперією з чоловіком.
3. Роксолана народилась в Україні на початку XVI століття, була викрадена і відправлена до гарему Сулеймана в віці 15 років (коли їй було 15).
4. Під час проживання в палаці Сулеймана Роксолана вивчила турецьку, арабську і перську мови. Також вона прийняла іслам.
5. Роксолана народила Сулейману шістьох дітей: п'ять синів і одну дочку.

